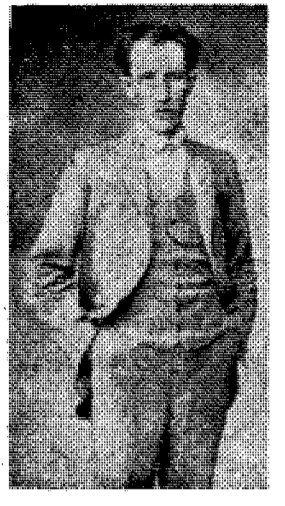

ספרות אמנות ביקורת

תשעים וחמש שנים להולדת גנסיין

(י"ב מרחשוון תר"מ - י"ב מרחשוון תשל"ה)

ראשיתו של גנסיין

(הערת המביא לדפוס) חמול הטוב זכינו שנתלולל ובה לידי טופס אחד - נדיר מאוד ושמה גם יחיד בעולמנו - של גליון ב' להקוף, שבר עון ספרותי בעריכת א.ג. גנסיין.

מובן מאליו, כי כל גילוי של עובדה לא ידועה מתולדותיו של יוצר עברי בעל שיעור שיעורו של א.ג. גנסיין יש לו ערך חשוב, אם בנוגע לביאוגרפיה שלו, ואם כחומר עזר לבחינות של יצירתו, ולו בראשיתה, בטרם התפתח היוצר ובטרם הגיע לארחה מדרגה אמנותית שאליה הגיע; ושמה חשובה דווקא עובדה מהכימה מראשיתו של האיש: שכן אנו למדים להבין ולדעת - מה היה בו בטרם למד וקרא ובטרם הושפע השפעה מפרעה.

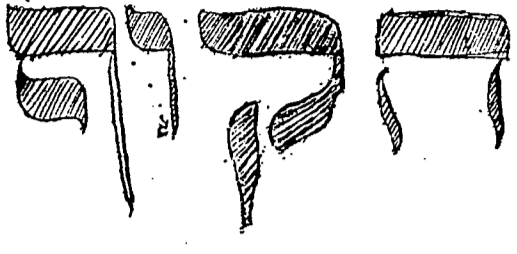
כשרון מלידה - הוא תואר שבה לסופר בעל כשרון טובה, שאין בו מן החיקוי, חלילה, ומן המלאכותיות; וארלם - אין בכך שבה מיוחד דווקא, שכן לא כשרון בעל משקל - הוא "מלידה", ואין קונים כשרון ספרותי ואמנותי מכות לימוד ושקידה, אם כי הללו עשויים לסייע לשיפור הכשרון ("מלידה") ולשכלולו. וארלם, יש משהו יותר חשוב: "יצר יצירתי מלידה", לכך יש חשיבות גדולה מאוד.

פול ואלרי ענה למי שענה: "אינני גראד פומן כדי לכתוב בלי הזמנה"; אימרה פרי קנטית ומענינה, ואף כונה. אימתי היא נכונה? - כשהסופר כבר מפורסם וידוע להחליה, והוא כבר בא על סיפוקו הרחב; מניס עכשוויו הוא כותב רק... שעה שמדמיין אצלו; והוא נענה, שכן כתיבתו עמו תמיד ובהתמדה, הוא אינו צריך "השראה" - כי היא טבעה בדמו, חלה הוגה - "יצר היצירה מלידה".

ובמובן זה - "יצר היצירה מלידה" - דומה עליו, כי א.ג. גנסיין הנו בחינת יוצר מה ומופת. הוא התחיל לכתוב, לערוך עיתונים, להוציא עיתונים, בעודו נער. ויותר מזה: הוא לא יכול היה, ולא רצה בשום תנאים שהם, לעסוק בעיסוק אחר, מלבד ספרות; סופר עברי בזמנו - אפילו לו הוא סופר פורה מאוד - לא יכול היה להתפרנס מספרות; והוא סירב להיות מורה, או פקיד, למען הפרנסה; הוא רק סופר, ולא עוד; גם אם ימות ברעב - לא יתפרנס מעיסוק אחר; כי הספרות, לפי השגתו, לפי טעמו - תובעת את כל זמנו ואת כל מהותו - יומם ולילה; כל סטייה קלה עשויה לפגום ולחרב בכוח היוצר שלו.

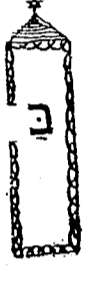
ומבחינה זו חשוב מאוד, לדעתנו, המימד הספרותי, הארכיאולוגי - "הקוף", ולו גליון אחד בלבד; אכן, חבל מאוד שאין תקווה שגליונות "הפרח" ושאר גלילי נות "הקוף" יגיעו לידינו; הלוואי שימצא איש מאושר שיודיענו, כי-יש בידו משהו ממשהו מן העיתונים הגנסיניים הנ"ל. הודוך לחקירה והערכה מפורטת פתוחה למעוניינים בכך ולמוכשרים אלה.

י. זמורה

הקוף - שם של גליון ב' להקוף, שבר עון ספרותי בעריכת א.ג. גנסיין.

מחזיונות בה עמי

הקוף - שם של גליון ב' להקוף, שבר עון ספרותי בעריכת א.ג. גנסיין.

הקוף - שם של גליון ב' להקוף, שבר עון ספרותי בעריכת א.ג. גנסיין.

הקוף - שם של גליון ב' להקוף, שבר עון ספרותי בעריכת א.ג. גנסיין.

עדות על "הקוף"

אורי ניסן זמורה, "הקוף" - שם של גליון ב' להקוף, שבר עון ספרותי בעריכת א.ג. גנסיין.

אחדים - גם עתון יומי, כל אלה, חופיעו במשך ירחים אחדים ושם, פירסם גנסיין אחדים משיריו. גם מאמר ביקורת כתב שם וגם, מאמרים סתם ופיליטוניים.

כעבור איזה זמן חדל, "הפרח", "דהו", "הקוף" - ל"שבועון" הוזה היתה כבר, כפי שמעיד ביהובסקי צורה ספרותית ידועה. לחובר מספר, שבמשך ימים אחדים, "הוציא" א"ג. גם עתון יומי "בהקוף" דמה לכתבי גנסיין, (22) על אותה תקופה, פרהיסטורית נשארו לנו רק כמה ידיעות קלושות, וצר, אני משער, שאבדו לנו חומר מאוד מעניין.

הבטן ריקה, הקיבה תובעת מזונות ואין אף פת לחם אחד למלאות את חסרונו; אדון ה"דירה" אשר גרתי בביתו, כבר אמר לי לא פעם ולא שתים, כי ישליכני החוצה אם לא אשלם לו את נשיו אשר הוא נשה בי בעד חדש אחד דמי דירה. אנה אלך? אנה אפנה לעזרה? אברו עשתונותי!

בין המצרים; מה אעשה לביתי? למכרה? מי יקנהו מידי? כל גרי הכפר עניים המה. ואקה את כל מטלטלי, ואת כל נכסי דמיך אשר היה לי ואשלחם העירה יחד עם בני הגדול; ואת הנכסים, נכסי דלא נייד, כולם מכרתי מעט, מעט רק ביתי לא מכרתי; יען, כי איש לא קנה אותו מידי. ואאלץ לעזוב את הכפר יחד עם הבית.

בצרו החיים. אמן!!! יום החמישי. ויכלו הבחינות אשר בחן אותנו הר"ם כל היום, לדעת אם גדע את אשר נלמד; בלב שמח ועלן יצאתי מהשולחן, כי הר"ם הללני בפני ואמר, כי ידעתי את הגמרא באופן היותר טוב... אך לבי לא הלך אחרי ההלל שהללני הר"ם; כי כל כאוויי היו כעת לפעול על לב רבי יוחנן שישמיענו הלילה איזה ספור מספוריו; אך טרם הספקתי ללכת לבקשו, שמעתי את קולו הקורא אלי:

משירי הנעורים של גנסיין (מתוך "הקוף")

שמוע ישראל	שמוע ישראל	שמוע ישראל
שם מהפכה - קורין פתח	קורין פתח	קורין פתח
קורין פתח	קורין פתח	קורין פתח
מה נאנה מראה	מה נאנה מראה	מה נאנה מראה
הקמים הגבוהים:	הקמים הגבוהים:	הקמים הגבוהים:
מה גדלה שמחתי - מי יבין את נפשי	מי יבין את נפשי	מי יבין את נפשי
על אונקי!	על אונקי!	על אונקי!
אך שים פאב-עצם	אם אמר, קמשך:	אם אמר, קמשך:
יכנה את פחי.	"שאו גם ציננה ז"...	"שאו גם ציננה ז"...
פה אור קר,	והפאב שם מה גדול	והפאב שם מה גדול
פיץ רחם!	בעמק העב:	בעמק העב:
אזפי פונקבים,	יכנה את נפשי,	יכנה את נפשי,
דורכים פתח:	הקאקרים, הגו!	הקאקרים, הגו!
שמים מה שהירום - והפאב מה נורא!	והפאב מה נורא!	והפאב מה נורא!
זכר פסתח:	דא קאב-שנים!	דא קאב-שנים!
קאני גיעע:	דא קאבו אינדי,	דא קאבו אינדי,
אזפי קולות:	גם לא קאב-עצנים!	גם לא קאב-עצנים!
קוז הצפור,	ומה הוא הפאב?	ומה הוא הפאב?
ומיכתי קיז:	פי פנד הגני!	פי פנד הגני!
קול השקוי:	הן זכר אפפצה!	הן זכר אפפצה!
קורא פתח:	ומי ישמעני?	ומי ישמעני?

הוא אמר לך, רבי יוחנן, את ידי - קראתי בגיל - ובחלקי לעולם הבא שבעתי לך, כי כל ימי חי לא תמוש תורת אל מפי... באמונת... רב רב לך! - שטע רבי יוחנן את דברי - רב לך לדבר! הן אתו בך אמון גם אם לא תשב לי עשרת פעמים... אבל, התספר לנו הלילה? - אספר, אספר!... הר"ם הלך כבר לביתו; בני הישיבה אשר לנו או בבית המדרש, ואשר בתוכם הייתי גם אני, ישבו על יד השולחן הארוך העומד אצל התנור; ורבי יוחנן ניגש אלינו וישב גם הוא אצלנו ויחל לדבר את דבריו:

רבי יוחנן היה אז כל נחמתי בעניי; גר הייתי בעיר מהבילה, בעיר אשר לא היה לי כל אה ורע, כל אוהב ומודע! מה ארכו לי או הימים! היום היותר, קצרה בימי שבט נדמה לי כאיך שנה תמימה; מדוע? יען, כי חיכיתי על הלילה! חיכיתי בכלי נפש; חיכיתי עד כי ילך המשגיח לביתו ואז - ואז, הוי, מי זה ישאלני שאלה נבערה כוז? או הלא יספר לנו רבי יוחנן השמש ספור מפלא! הוי, רבי יוחנן, רבי יוחנן, הן כבר מת; נשמתך מרחפת זה חמש עשרה שנה ב"עולם השמות"; מאת שמונים ירחים יסבב גוך בבטן האדמה; אבל עוד לא שכחתי! כן, לא שכחתי ולא אשכחתי לנצח! כי איך אוכל לשכח מה שחיה את נפשי שלש שנים דפופות במזון רוחני? שכלכלני, הרוני נחת ועג מלא חפנים?!

מסיפורי רבי יוחנן השמש

קטע

מאת א"ז ג"ז... ובשבת בישיבת, מהבילה הייתי עוד נער, נער קטן כבן עשר שנים; ישבתי על יד השולחן השני; ואת רבי יוחנן השמש אהבתי או אהבה עוה כאד! לא אדע אם לקחו ספוריו את לבי כעת; אבל אז, בהיותי נער קטן, הייתי מוכן להתק את כל מאדי מהיר ספור אחד, "מספורי רבי יוחנן השמש".